

„ASACHI“

REVISTA ȘTIINȚIFICĂ LITERARĂ

*Comitetul de Redacțiune: Dr. D. Cantimir, I. Negre. C. Hogaș,
N. Juravski, G. Boteanu cu colaborarea membrilor Societății Asachi.*

Sarea Athermală de Balțatești

**Conferință ținută la Societatea Geografică
Română, în sesiunea ordinară a anului 1883**

de

Doctorul Cantimir

(Urmare și fine)

Domnilor Membri!

D-lu Dr. Fătu ne spune, în opera sa, că pământul din prejurul isvörelor minerale de la Balțatești este albit de o sare; — Atunci, ca și acum, prin o dializă naturală de evaporațiune a apei și înlăturarea Chlorurului de sodium, se formeză niște cristale transparente de forme și mărimi variabile, de un gust amarîu plăcut dând o senzațiune de răcorélă în gură; această sare, de la început chiar, cunoscënd compozițiunea acestei ape, proporțiunea însemnată de Sulfat de Sodă și Magnezie ce conțin, nu mai lasă nici o îndoélă asupra naturei sale.

Am început imediat o serie de experiențe în Spitalul din Orașul Pétra, a căruia serviciu am onöre de a'l

dirija, și m'am convins, că această sare, în doză de la 30 - 40 grame, topită în apă caldă, este purgativul salin cel mai escelent, fără a provoca dureri sau colici.

Ne putând a mă ocupa însumi de această nouă sursă de producțiune a isvórelor minerale de la Bălțatești, am făcut apel la D-l farmacist Camner din orașul Pétra, care a instalat un laboratoriu de purificațiune și cristalizare, fiind că sarea, așa cum se aduce de la surse, adese este amestecată cu pământ, gunoie și alte substanțe streine ce i dau un aspect galben: pentru purificare, se ferbe, mai întâi, sarea cu apă de isvor, până ajunge, prin evaporațiune, la jumătate din volum, după acesta, conținutul se pune în vase mari de porțelan, unde, în șese ceasuri, se cristalizază sarea, rămânând la fundul vasului un liquid roșiatic murdar. — Dacă cristalele nu sunt curate de o dată, se supun unei adoua și a treia ferberi și evaporațiuni, până ce capătă forma și transparența sărei ce avem aici.

După ce am reușit a obține sarea sub această formă de cristalizație, am trimis imediat onor Direcțiunei Sanitare 5 kilograme, care au dat-o D-lui Doctor Bernarth spre a o analiza

D-sa prin raportul său constată următoarele:

Laboratorul de Chimie

al

Eforiei Spitalelor civile și al Facultăței de Medicină

Domnule Director!

Cunform invitațiunei Dvs. cu No. 2980 a. c. am onore a vă comunica rezultatul analizei și al dozarilor cantitative efectuate asupra mostrei „Salis Athermarum Bălțiteștiane“ pe care 'mi-ați trimis-o pentru acest scop, în baza petițiunei înregistrate la No. 5701 a D-lui

Dr. Cantimir din Pétra, am procedat asupra lucrărilor chimice în acest lab. ratoriū și am constatat cele următoare:

Acest educt de cristalizațiune, obținut prin evaporatiunea scărșinților apelor minerale de la Bălțatești, este constituit cantitativamente din corpurile următoare:

Sodium anidru

Acid Sulfuric,

„ Chloridric

„ Carnoric

Apă de cristalizație, și din corpurile organice

Acid Valeric.

Raporturile cantitative în care se găsesc aceste corpuri constituind sarea „Salis Bălțatesciane” sunt următoarele:

Sodium Sulfat 45 gr. 550% la sută

Sodium Chlorur 0 „ 80% „

Sodium Carbonat 0 „ 060% „

Apă de cristalizație 55 „ 490% „

Accid Valeric 0 „ 010% „

Suma corpurilor 99 „ 999

Comparându-se compoziția acestui product de cristalizație a apelor minerale de la Bălțatești cu analoģele produse ale altor ape minerale de prin continentul Europei, ca de exemplu cu Salis termarum carolinarum (Carls-bad) de Vichi și de Marien-Bad constatăm aproape o indentitate între ele, atât pentru partea calitativă cât și aproape cantitativă.

O privire pe mica tabelă ce urmează acine demonstrează acésta într'un mod mai detailat :

COMPOZIȚIUNEA	Sal thermarum Bălțatesciane	Salis thermarum Carls-Bad	Salis thermarum Vichi	Salis Thermarum Marien-Bad.
Sodium Sulfat	43,550	37,100	37,100	39,500
„ Carbonat	0,060	7,200	19,000	12,000
„ Chlorur	0,880	1,500	3,400	4,500
Magnesia Sulfat				7,800
Acid Valeric	0,010			

O deosebire dar în compozițiunea calitativă constatăm numai într'un singur caz, adică în „Salis Marienbadense“ unde și sulfatul de Magnezie, pe lângă ceialaltă compozițiune identică, este manifestată cu 7 la sută pe când în „Salis Bălțesciane“ magnezia lipsește pe de o parte, însă ea cuprinde acid valeric, un acid din grupa alcoolilor primoatomice, care corp lipsește în câte trele săruri.

În ceia ce privește compozițiunea cantitativă constatăm apópe o identitate, relativ la sulfatul de sodă, care se găsește mai puțin în cele-lalte trei săruri streine.

„Salis Athermarum Bălțesciani“ sub punctul de vedere al constituțiunii chimice și compozițiunii cantitative, va pute înlocui complectamente orî ce product analog artificial sau natural importat din streinatate.

Din punctul de vedere al purității, după cum constatăm analiza de mai sus, asemenea nu rămâne nimic de obiectat.

Perfecta cristalizațiune, bine imprimată, lipsită de orice substanțe pulverulente, sau amorle, garanteza stabilitatea compozițiunii într'un mod esact.

Acastă sare sub numirea „Salis Athermarum Bălțesciani“ merită dar a fi supusă la încercări asupra efectului ei therapeutic și apoi introdusă în aparatul Pharmacologic, ca înlocuitoare a analogelor producte streine

Bine voiți, vă rog, D-le Director, a dispune spre cele de cuviință și a primi încredințarea pré destinsel mele considerațiuni și perfecte stime.

Semnat: Dr. Bernarth.

Pentru conformitat: *Em. D. Gheorghiu*

București 23 Septembrie 1880.

Oonor. Consiliu Medical superior în vederea ac-

tului de analiză de mai sus au dat următoarea decizie:

CONSILIUL MEDICAL SUPERIOR

Astăzi 7 Noembrie 1880, având în vedere petițiunea D-lui Dr Cantemir, prin care solicită, ca sarea estrasă din apele de la Bălătești, aflătoare pe proprietatea D-sale, să se examineze de acest consiliu, și constatându-se calitățile curative, ce posedă, să o recomande Medicilor și Pharmaciștilor din țară.

Considerând și rezultatul analizei chimice efectuate de Dl. Dr în chimie Bernarth, asupra sărei de Bălătești.

Consiliul Medical superior opinază că: Sarea din Bălătești se poate recomanda ca solvantă și purgativă; această sare indigenă poate înlocui cu succes sarea de Carlsbad, Epsom și alte săruri analoge de proveniență străină.

Semnați membri	}	<i>Dr Capșa.</i>
		<i>» Teodori.</i>
		<i>» I. Felix.</i>
		<i>» Marcovici.</i>
		<i>» Calenderu.</i>
		<i>» Fotino.</i>

Semnat Secretar: **I. Poliz.**

Pentru conformitate: *Em. D. Gheorghiu.*

Astăzi întrebuițarea sărei athermale de Bălătești au nceput s se răspândească.—Efectele sale purgative, în doză de 30—40 grame, sunt escelente, și nu lasă nimic de dorit, față cu purgativele salme ce importăm din străinătate și care sunt de un uz zilnic în Medicină.

Pe lângă acestea, asemănarea sa cu sarea de Carlsbad, Marien-bad Vichi și alte săruri, îi dau încă o calitate prețioasă cunoscută în Medicină sub numele de „*solvantă*” și prin consecință întrebuițarea sa în doză

de 10—15 grame, singură sau însoțită de alte medicamente, este de o necontestată eficacitate în bólele cronice ale organelor abdominale precum: de stomac, Ficat, splină, intestine, rărunchi, și altele.

Precum rezultă din numeroasele experiențe ale mai multor confrăți, ale unora din Domniile profesori ai Facultății de Medicină și în special a D-lui Dr. Petrescu, care au experimentat sistematic această sare la 59 de bolnavi, și prin articolul său publicat în analele medicale No 3 din anul 1881, confirmă efectele terapeutice ale acestei sări, în totul analoge cu acele ce se obțin prin sărurile streine.

Imi permit a arata încă, că întrebuințarea sărei athermale de Bălătești, în doză de 10—15 grame are și un efect așa zis diuretic și prin urmare folositor în multe cazuri de Hydropisie.

Sarea athermală de Bălătești, de și s'au constatat natura și efectele sale, atât prin analize cât și prin experiențe, cu toate acestea, toate silințele ce mi-am dat, prin diverse publicațiuni și anunțuri ale onoratei Direcțiuni Sanitare, acest produs de industrie națională, este departe de a înlătură usul preparatelor străine analoge, de și prețul este de 2 franci kilogramul, pe când sărurile de Carlsbad, Marienbad și Vichi sunt de 10 ori mai scumpe și unele dintr'însele sunt chiar artificiale, precum rezultă din afirmațiunile D-lui Max Durand Fardel în tratatul său de ape minerale; totuși importanța sărurilor străine atinge cifra de 120,000 franci pe an, pe când Sarea Athermală de Bălătești abia se consumă 1000 kilograme, cea ce face, că nu se poate acoperi nici cheltuelile de instalațiune ale laboratorului și nici preparațiunea.

Cauzele care se opun dezvoltării noastre economice sunt multe, și în specie industria sărei athermale de

Bălătești are a lupta mai întâi cu obicnuința ce au Medicii, Farmacistii și bolnavii de a întrebuița preparate străine; afară de acestea, principiul economic zis liberul schimb, este și va fi o pedică mare a progresului economic și național, atât pentru noi, cât și pentru toate țările ce simțesc nevoea, de a pune bază unei organizațiuni comerciale și industriale; suntem într-o pozițiune gră și anevoioasă a lucra pe picior de egalitate cu niște țări, care au început exploatarea tuturor surselor de producțiune și înavuțire colectivă și individuală, prin proteguire, și care astăzi susțin și impun, prin toate mijlocele, tratate comerciale menite a asigura consumarea produselor lor; suntem departe de epoca, când ori-ce descoperire sau producțiune industrială se bucură de un brevet, sau de o proteguire monopolisătoare, ce asigură producătorului, nu numai un câștig proporționat cu capitalul pus în exploatare, ci din contra, istoria dezvoltării industriilor ne arată, că numai prin proteguire, primele începuturi au ajuns a fi astăzi izvoare nesecate de înavuțire națională, așa s. e. Dacă din izvoarele de la Bălătești s'ar extrage pe fie-care an 50,000 kilograme de sare, consumându-se, ar aduce un venit brut de 100,000 franci, din care o parte ar veni lucrătorilor întrebuițați la preparațiune, o altă parte pentru obiecte de conservare și transport, însă tot ar mai rămâne o bună parte pentru a înmulți și îmbunătăți întreprinderea și exploatarea.

Resultatele la care au ajuns încercările de industrie la noi sunt fără îndoială puțin încurajătoare; în cea ce privește Sarea Athermală de Bălătești, am căutat a o introduce în Franța; casa Grimault, cunoscută pentru asemenea afaceri, 'mă-a cerut a'i da 15 ani ori-ce cantitate de sare ar avea nevoie, fără nici un ban, pentru a profita, după acest termen, de reparațiunea ce 'i va

stabili; această propunere 'mî-a părut desavantajösă, și am intrat în conrespundență cu un droghist mare din Moscva; acolo autoritățile au găsit-o avantajösă ca preț și ca calitate, opinând a'mî permite de a avê trei depozite în Imperiul Rusesc, adică la Petersburg, Moscva și Odesa, care, aprobându-se, voiü și efectua cantitatea necesară.

Dacă pedicele și greutateile desvoltării industriei naționale sunt mari, nu este mai puțin adevărat că nevoea organizării noastre economice este adânc simțită și din norocire ori-ce român s'au convins că pentru a ne conserva neatárnarea națională, avem trebuință de a lupta pentru câștigarea neatárnării economice.

La acest rezultat nu putem ajunge, de cât unind forța activității noastre, dând mijlocele necesare de a progresa și prospera, alătura, și în unire munca și știința fiind cunoscut, că aceștia sunt factorii principali, cărora se datoresc progresele ce au făcut toate țările culte și producătoare.

România din norocire posedă toate elementele prime nu avem nevoie de cât a ne da oștinelă, a le cunoște și exploata, pentru a scăpa de robiea economică în care trăim. Așa s. r. cu toții cunoștem și uzăm apa de Borsek din Transilvania; alătura cu dânsa, în satul Borca județul Suceva avem o apă identică cu toate acestea România importă anual între 300—400 de mîl clondire de Borsek, iar apa de Borca se scurge în pârâu.

Pentru a începe exploatarea acestor isvóre de producțiune națională, avem nevoie, ca onorabilul Guvern să întocmescă niște comisiuni să le studieze și să ni le facă cunoscute, iar în urmă să se concedă, pe termene, sau să le vîndă ori căruî român ce s'ar obliga a le da o instalațiune confortabilă.

Sunt multe de zis în această importantă chestiune; de

și nu este locul aicea, cu toate acestea 'mi permit a emite dorința înființării unui credit industrial, pentru că cei ce au făcut un început în industrie, să potă găsi la nevoie bani pe termene lungi și cu procente mici, căci instituțiunile de credit ce avem, acel rural răspunde industriașului, că nu dă bani de cât pe valora pământului, acel urban pe valora imobilelor din orașele mari, iar așa zisul credit mobilier pentru încurajarea comerțului și a industriei ne răspunde că asemenea împrumuturi nu intră în cadrul afacerilor sale.

De asemenea ar fi de dorit ca banca națională să aibă sucursale în toate orașele din țară, pentru ca și comercianții mici români, să scape de uzura cămătarilor străini, căci este trist de a vede s. e. pe comercianții de lemnărie din Petra, siliți a plăti 12 procente la sută pe an, pentru niște bani, pe care bancherii străini din Galați îi capătă de la banca Națională cu 4 procente la sută

În fine să sperăm, că Românii, care au știut a-și căpăta neatârănarea politică prin forța armelor și patriotismul lor, vor ști asemenea, a se pune pe lucru cu perseverență și simț național, pentru a căpăta și neatârănarea economică.

COMUNA BOZIENII

(Urmare)

Descrițiunea politică și economică

Comuna Bozienii este compusă din două centruri de locuință: târgușorul Bozienii și satul Ruginăsa. Cel întâi așezat la extremitatea de sud a comunei și al doilea aproape în centru și la nord de cel întâiu.

Numărul indivișilor ce se gășia în comună în anul 1882, este 1340, din care 603 în târgușor; iară restul în satul Ruginôsa. Din aceștia 321 sunt evrei, din care doi împământeniș și 119 sunt Români, Greci, Germani și alte nașionalități. Evreii locuesc toșii în târgușorul Bozieniș; în satul Ruginôsa se află numai o familie evrească.

Numărul total al contribuabilor în acest an este de 268.

Bozieniș ca sat datéză din vechime; dar existența lui ca târgușor este de pe la 1850, datorită proprietarului de pe atunci L. Balș; iar satul Ruginôsa e înființat de la 1864, cu ocaziunea împroprietării țaranilor, când proprietarul de atunci Gr. Balș, a strămutat pe locuitorii din târgușor în o altă parte. sub cuvînt că sunt mai în apropiere de locurile cedate lor.

Numărul caselor de locuit ce se gășesc în comună este de 360; din care 137 în târgușor și 223 în satul Ruginôsa. Din cele întăiu 80 sunt așezate în linie dréptă de o parte și de alta a șoselei Pétra-Roman, lipite unele de altele, servind, cele mai multe, ca dughene; iară la nordul uliței principale este așezată vatra satului. Suprafața ce ocupă târgușorul cu satul este de 12 fălci, 45 pj. 16 stj. p.

Casele ce formează așa numita *uliță* sunt făcute tôte cu părăi de nuele și acoperemântul de șindrilă, numai una (tost hanul proprietăței, actualminte al unui evreu) este de cărămidă. În vatra satului numai două se gășesc construite de piatră și cărămidă; eră restul de nuele și numai 4 învelite cu șindrilă și cele-l-alte cu stuh.

În paralel cu târgușorul spre sud, este curtea proprietăței, o casă fôrte frumoșă cu două rânduri, de pétră și cărămidă, acoperită cu șindrilă și așezată în mijlocul unei liveșii în întindere de 19 fălci 12 prj. 13

stj. p. din care jumătate cu arbori fructiferi*) Ea dată-ză de vr'o 48 ani.

Casele ce constituiesc satul Ruginosa sunt toate de nule și învălite cu pac. Suprafața ce o ocupă satul este de vr'o 20 fălci

Toate casele comunei în genere, afară de 4, sunt foarte mici, insuficiente familiilor, care le locuiesc și întreținute în un mod foarte rău

Iu comună să află două biserici: una în târgușor și alta în sat: Cea din târgușor zidită de Teodor Balș pe locul proprietății, este de piatră în întregime, acoperemîntul de șindrilă, pereții sunt foarte groși, dar încăperea mică, și întreținută foarte rău. Cea din Ruginosa să află pe locul comunei, făcută de lemn de locuitorii pe la 1870.

Ca locuri publice vom număra: Primăria și Școla. Cea dintăiu este făcută după model 1876, temelial este de piatră, pereții în paianturi și acoperemîntul de șindrilă, are și dependențe bune. A doua, o casă donată de proprietate (unde înainte fusese primăria) este compusă din două camere fără sobe, ferestrele foarte rele, ba ce e mai mult, la una chiar podul lipsește. Pereții sunt de nule, aproape să cadă, așa că este o casă din acele ce are comuna mai rele, în cât nici nu o putem numi școlă. Cât privește pentru școlă ce se găsește în comuna Ruginosa, acesta este o casă țărănească închirietă de comună.

În această comună să află și reședința companiei a 5-a dorobanți din regimentul 12; precum și un oficiu postal cu cursa în fie-care zi; dar ambele case sunt cu chirie și aparțin unor evrei.

Drumurile.—Drumurile ce parcurg comuna și care înlesnesc comunicațiunea sunt:

Șoséua Pétra-Roman, care trece prin mijlocul târ-

Venitul anual pe fructe este de la 500—600 franci.

gușorului formând ast-fel *strada principală*, prunduită în acelaș mod și în cuprinsul târgușorului, ca și în afară de el, este luminată de 16 felinare, care lasă mult de dorit. Pe această șosé în cuprinsul comunei sunt două podețe: unul la eșirea din târgușor spre Roman, de lemn, dar care ar trebui să se facă de pêtre de ôre-ce circulațiunea e mare și afară de acesta pârăul Ciorăni, peste care este făcut, în cursul ploilor crește așa fel, că apele cauzéză stricăciuni șoselei, și podul putrezește curând, de ôre-ce deschițetura podului e mică. Cea-l-alt pod în valea Erzucanului, pe pârăul Ruginôsa, este făcut asemenea de lemn. Acesta dacă nu s'ar puté face de pêtre, cel puțin ar trebui ca, cu repararea lui, să se aibă în vedere a se face mai înalt și larg, ca să evite inundațiile peste șosé, pe această șosé se găsește și cantonul 9, făcut sistematic dar de lemn.

Șoséua Bozieni-Talpa, care servește de comunicațiune între numitele comuni, nu are pe dânsa nici un pod în cuprinsul comunei, ea se unește cu șoséua de mai sus chiar în târgușor.

Afară de aceste două șosele, mai este drumul mare între Ruginôsa și Bozieni, care să unește cu șoséua Pétra-Roman la întrarea în târgușor despre răsărit. El nu este prunduit de loc și podul ce se găsește în satul Ruginôsa pe pârăul cu acelaș nume, este foarte reu, lăsat mai mult pe séma sătenilor. Acest drum este practicat mult de locuitorii Ruginôsei, cari fac tôte cărăturile atât a lor cât și ale celor din târgușor.

Veniturile comunei Bozieni, la fondul drumurilor pe aul 1882 este de 528 lei și cheltuelile de 420 lei.

Ca să ne facem o idee de venitul acestei comuni, să dăm un tablou de veniturile anului 1883, după rolul contribuțiilor:

Cai de comunicație	PATENTE		Foncifără	Transmitere Taxa 5 la sută pe salare	Totalul contri- buțiun, fiscalul	Zecimi de percepție	Zecimi Judățene	Zecimi pentru drumuri	Zecimi comunale	TOTAL pe an
	Fix	Propor- tional.								
1608	547,30	238,77	4199,07	1570	6678,14	659,31	1270,87	997,02	949,27	10544,61

Comerțul — Locuitorii acestei comuni se împart în trei categorii: comercianții, industriași și agricultorii. Comerțul se exercită mai cu seamă în târgușor, aicea se află 10 băcării toate aparținând evreilor, 4 lipscăniși asemenea a evreilor, un han asemenea a unui evreu, 11 cârciume din care 7 în târgușor și 4 în satul Ruginosa, din cele 7 numai una este a unui Român și din cele patru earăși numai una. Cantitatea de rachiu ce se consumă în comună este de la 50—60 vedre lunar, de unde se constată cât de pasionați sunt locuitorii pentru această băutură. Vinul se consumă în mică cantitate din cauză că este scump, așa că în anul acesta din 11 stabilimente de băuturi numai unul avea vin.

Despre comerțul cu vite voiu vorbi mai jos, voiu aminti aci comerțul ce se face cu căsăpia. Căsăpia este a proprietății și arendată earăși unui evreu, care la rândul său a sub-arendat unui Român dreptul de a tăe carne de porc. Vitele ce s'au tăet în cursul anului 1882, sunt de 53 vaci și boi, 33 de oi, 18 porci și 170 miei.

Monopolul tutunului, care procură un venit anual de 600 lei debitantului se află în mâna unui evreu folosindu-se de brevetul scos pe numele unui Român, slugă la el.

Industria. — Expunând pe rând toate felurile de industrie ce se află în comună ne vom convinge de sta-

rea și în mâna căror persoane se află.

Fabrice proprii zise nu există în comună nici una, afară numai de un cazan ce servește la fabricarea rachiuului de drojdi, aparținând și aceasta unui evreu. Acest fabricant nu lucrează pe an mai mult de 25 vedre rachiu de drojdi.

— Asemenea tot la fabrici am pute număra cele două mori de apă ce se află în comună și care macină în cursul unui an de la 250—300 chile popușoi, necesar numai locuitorilor comunei, era pentru transport de loc. Faină de grâu nu se fabrică de cât foarte puțină. În tot cursul anului nu s'a măcinat de cât o sumă ridiculă de 6 merțe, ceia ce probază câtă cantitate de grâu consumă locuitorii din ceia ce produce. Morile aceste sunt a proprietății din Bozieni.

Pităria ce se află în târgușor, fabrică pe an până la 5000 ocă pâine. Faina necesară o aduce din Pétră sau Roman. mai cu preferință din acest din urmă. Pităria este a proprietății și închiriată unui evreu, lucrătorii în număr de doi sunt asemenea evrei.

Croitorii bărbătești în comună sun trei, ei lucrează separat fie-căre și sunt toți de naționalitate evrei. Croitorii femești sunt doi, fie-care având câte două lucrătoare, și numai unul are mașină. Atât stăpâni cât și lucrătorii sunt evrei.

Un singur atelier de ciubotărie, la care lucrează trei lucrători cu o mașină. Maistrul cât și lucrătorii sunt asemenea evrei.

Stolăria.— Atelierul care se găsește în comună, este superior multor din comunele vecine. El aparține unui austriac, care s'a stabilit în comună acum 20 ani; lucrează articule de lux, dar vedând că aceste se caută rar în comună, lucrează mai mult căruțe, harabale, pluguri trăsuri și alte lucruri de lemn ce se consumă în comu-

nă. În atelierul său lucrează 3 lucrători între care strugarul este Român.

Ferăriea — În comună se află două ferării: una a unei austriac (cumnat cu stoleru și cu care este în asociațiune) este cea mai bună; el întrebuințează 3 lucrători toți austriaci. Ceia-l-altă ferărie cu 2 lucrători aparține unui Român este inferioară celei întâi. Ea lucrează mai mult ferăriea la căruțe ordinare și potcovăriea.

Industria casnică. — În timpul unei parte din femeii, mai cu seamă a locuitorilor din Ruginosa, se ocupă cu țesutul. Materiile pe care dăsele le țese se împar în două categorii: 1) Pânza propriu zisă, țesută din cânepă pe care dăsele o cultivă, sau din bumbac pe care îl cumpără. Voiu aminti că pânza țesută din cânepă este în o cantitate mai mica pe când țesutul celei de bumbac ia o dezvoltare mai mare. 2) Un fel de materie de lână, care servește la îmbrăcat atât bărbaților și femeelor cât și în casă ca așternuturi. Felul fie-căruia îl voiu arăta mai în urmă, când voiu vorbi de costume

Resbăile de care se servesc sunt resbăile tradiționale de lemn, intru nimic perfecționate.

Coloritul este exercitat de către evreii din târgușor, femeele sătene nu colorază de cât negru, care colore o face din cōja de arin și călaican.

Agriultura. — Cea mai mare parte a pământului acestei comuni, este un pământ nou rămas propriu agriulturei în urma tăerei și scōterei rădăcinilor arborilor seculari, cari până mai acuma căți-va ani în urmă, acoperiau o bună parte din teritoriul comunei. Acest pământ lucrat puțin mai bine și mai sistematic de cum se lucrează astă-zî, ar produce rezultate îndoite.

Pământul propriu pentru agriultura este de 1000 fălci; împărțit între doi proprietari mari, unul mic și locuitorii împroprietăriți la 1864.

În privința divisiunii agricole e împărțit cam în modul următor: 700 fălci arătura, 150 fălci lănațe și 150 îmașuri.

Partea cea mai mare de pământ în fie care an se cultivă pentru popușoi; în termen de mijloc în toți anii jumătate din pământul cultivat este sămănat cu popușoi, chiar pământul prin natura sa este mult mai favorabil acestei culturi de cât celorlalte. Cu tot pământul cel bun, cu tot anotimpul cel favorabil, mai totdeauna se întâmplă că recolta să fie producătoare numai proprietarului mare sau arendașului, din cauză că locuitorul își samăna târziu popușoiul fiind executat la muncile proprietarului.

Nici odată pământul nu a fost îngrășat; tot ceia ce se face pentru acesta, este de a lăsa câte 150 până la 200 fălci ca îmaș, arându-se în toamnă, ast fel că ajunge pe o bucată de pământ la 5 ani rândul de a rămâne un an liber.

Instrumentele de agricultură sunt tot plugul de lemn, țărănesc așa numit, cu care se servesc locuitorii; nici un plug de fer nu se găsește la ei. Arendașii sunt singurii, cari au pluguri de fer. Grapele asemenea sunt de un sistem cu totul vechiu, tot grapa cu colți de lemn și cu spinii și numai vreo 10 se găsesc cu colți de fer, escludând pe ale arendașilor, cari sunt după un sistem mai nou.

În totă comuna se găsea în cursul anului 1882, 130 pluguri ale locuitorilor din care 124 în satul Ruginoasa și 6 în Bozieni, nici un tăvălug, nici un moșunoi, nici o mașină de sămănat, de lucrat, de bătut popușoi etc. nici la locuitorii nici la arendași.

Pe a doua treptă vine cultura orzului, acesta se cultivă atât de proprietari sau arendași cât și de locuitorii.

Locul al treilea îl ocupă ovėsul, asemenea cultivat

și de proprietari sau arendași cât și de locuitori și aci cantitatea cea mai mare o cultivă locuitorii.

Locul al patrulea îlocupă grâul, acesta e cultivat mai mult de proprietari, locuitorii sémănă mai puțin. In această comună cultura grâului este foarte adese ori compromisă.

Secara se cultivă rar, la 5 sau la 6 ani, câte un árendaș sémănă câte-va fálci.

Hrișca și rapița nu se cultivă de loc.

Malaiul se cultivă în cantități foarte mici prin capetele ogórelor cu popușoi, și numai de eátră unui locuitor, *pentru puș și sarmale*, după cum zic dênșii.

Cultura cânepel e aprópe cu desévârșire cádută. Locuitorii nu cultivă pe an mai mult de 3 fálci cânepă, proprietarii de loc.

Inul nu se cultivă de o singură familie, și acesta nu în toți anii.

Cultura cartofilor lasă mult de dorit. Proprietarii nu cultivă de loc, locuitorii cultivă aproximativ 2 fálci pá-mânt prin grădini; în cámp nu se cultivă de loc.

Fasole și mazere nu se cultivă în comună pe fie-care an mai mult de cât până la 6 fálci din cele d'întáiu și 4 din cele de a doua și această cultură se face numai de locuitorii.

Cultura anisonului, nu se face în fie-care an, așa în anul 1879, s'a cultivat în cuprinsul acestei comuni 10 fálci de către locuitorii, în anul 1880 numai 3 fálci; érá în anii 1881 și 1882 nu s'a cultivat de loc.

Tutunul și vița nu se cultivă de loc aci.

(Va urma)

SUNT MEMBRU REDACTOR

No. 9.

Să ziceți ce vă place: dar însă după mine,
 Progresul este mare, și'l vede ori și cine.
 De la papucii galbeni, ișlic și anterie
 Să treci la frac d'odată, manuşî și pălărie,
 Imi pare c'astă trébă e fôrte minunată,
 Și țara are dreptul să fie încântată.
 Eri noi vorbiam cu toții turcește și grecește,
 Azi chiar și mitocanii vorbesc toți franțuzește;
 Chiar eri, nu mai departe, când noi ne-amorezam,
 Puneam ca să ofteze o cióră de țigan;
 Și biete le duce, suave-'ncântătoare
 Nu remăneau zeu tocmai de tot nesimțitoare.
 Azi suspinăm noi singuri și chiar după o ciomă
 Când are calitatea d'avé o zestre bună;
 Căci poezia trece, căci idealul móre,
 Mizeria e crudă și unde-atinge dore.
 Deci când simțirea noastră atât s'a subțiat
 În cât chiar și amorul e 'n aur ferecat,
 Când tot ce ne inspiră luăm de la strein
 Ș'ajungem ca să vindem cenușa din cămin,
 Nu este o dovadă că noi am reușit,
 Ca să schimbăm giubéua cu fracul cel cărpit?

II.

Femeea acest inger, venit la noi din cer
 Isgonitor al nopții, ș'al zilei mesager,
 Femeea, zic, și dânsa, ce-a fost azi nu mai este

Și nu'i mai între 'n voe cu orî și ce poveste.
Azi orî ce pas se face în bine sau în rău,
Femeea mai în toate își are rolul său.
Ea și a 'nțeleș destinul, și cere'n gura mare,
Egalitate! drepturi! în fine-emancipare.
Ea vrea, se înțelege, a fi egală nouă
Să 'mpartă cu dreptate, povora noastră 'n două;
Și pentru astea toate să nu vë supărați,
Căci vor să 'nlocuască în toate pe bărbați.
De ce óre tot omul s'alerge 'n veci pe pod
Să caute o pânc prin plóe și prin glod,
Pe când biéta femce, în casa ei uitată,
Primește să asculte o curte ne sărată.
Ce nu 'i-a dat natura destulă agerime,
Și sentiment, și dreptul să pótă să'l exprime?
Când au atâta spirit și vise-atât de multe,
Nu ar puté și ele ca să ne facă carte?
Lăsați-le să facă, și veți vedé ce bine
Pot învîrți și treburî, ș'a inimîi suspine,
Lăsați-le la trebă, lăsați-le în pace,
Să facă, biet, și ele odată ce le place.
Noi am voit progresul, încaltea la'să fie,
Căci pôte-o fi mai bine, acésta nu se știe;
Sclăviea era bună în vremile trecute
Dar astă-zî nu mai merge, s'au strâns în sac cam multe;
Ș'a ne opune încă ar fi o rătăcire,
Am provoca o criză în dulcea lor simțire.
Azi omenirea merge cu drumul cel de ter,
Balónele's la modă patinele se cer,
Femeia e motorul la toate în viață,
Și Ea este artistă în patinat pe ghéță.
Apoi când noi făeurăm un pas așa departe,
Și fără ostenelă și fără multă carte,
Când rinocerul, care erî se numia boer,

Azi știe limbi streine, citește pe Volter,
Mai pôte fi 'ndoială, că noi am progresat
Ca racul, care tòmna de cójă s'a schimbat?
Credeti-mă că'n țară progresul e o flóre,
Nu tocmai prea frumósă, nici prea mirositoare;
Dar îns'avem o scuză: că ne-am grăbit prea tare
Și am uitat să punem în mămăligă sare.
Alt-fel stăm fôrte bine și ne-am organizat,
Avem chiar aparința a unui mare stat;
Și când privești mai bine d'aprópe și la tóte
Rémâi uimit și nu știi e ziua, sau e nópte.
Ce'i dreptul, țara'i plină de Cameri și tribune,
De legi ce să aplică la tóte de minune,
Și magistrații noștri azi chiar ne fac onóre,
Căci garantez virtutea prin acte vorbitóre;
Ei vor ca probitatea în veci să se mănție
Prin timbre aplicate pe cóle de hârtie
Și pentru ori ce lucru îți cere o factură
Spre-a dovedi că'u țară nimica nu se fură.
Colo moneda curge torente'n visterie;
Ba curge numa'n aur, și esă în hârtie;
Colo, în tribunale, dosare de păcate,
Stau, mucczesc pe poliți, cu anii amánate;
In ele stă dreptatea ascunsă pintre file,
Și se arat'atuncea, când nu mai avem zile.
Dar clasa cea vestită, numit'avocătură,
Ce zi și nópte'ntr'unna tot spumegă la gură,
Ce lucru de minune mai e Justinian,
Murlon, Burlon în fine și dreptul cel roman
Agravant, Atenunt, meru scóte din oală,
In cât până la urmă rêmii cu pelea gólă;
Apoi când poți prin Irază să'ți bați joc de mulțime,
Făcënd din nópte ziua, ca să te speli de crime,
Nu'i oare o dovadă, că noi am progresat,

Deoare ce și noaptea în ziua s'a schimbat ?

Am mers foarte departe, ș'avem să mergem încă;
 Progresul e o culme înaltă ca o stâncă,
 Ne vom sui într'una p'acéstă aspră cale,
 Pân va veni vârtejul ca să cădem la vale;
 Ș'atunci nimiți căta-vom pe autorul vinei,
 Și vom găsi cu toții că'I Impăratul Chinei;
 Ș'atuncea vom începe de-a-capo; ce să faci ?
 O luptă iar cu noaptea, o luptă de gândaci.

G. Boteanu

DUALISMUL CREERILOR

D-lu B Ball la Paris a deschis cursul clinic al maladiilor mentale cu o lecțiune, în care se ocupă de niște fenomene importante, despre care, până mai de-ună-zi învățații, numai cu mare sfielă, au vorbit. — Dăm acéstă lecțiune publicată în No 2. „Revue Scientifique“ din 1884, lectorilor noștri, căci vor găsi aici fenomene în genere puțin cunoscute, macar că sunt foarte importante, atât pentru viața noastră intelectuală, cât și pentru cea vegetativă.

Oratorul își propune a studié, în cele întâi lecțiuni, perturbațiunile provenite în facultatea de a vorbi, care cuprind un loc însemnat pe tărâmul patologiei mentale. Oratorul tratéză subiectul din punctul de vedere psihologic. În adevăr, perturbațiunile facultăței de a vorbi se rapórtă pe de o parte la patologia ordinară, iar pe de alta aparțin direct domeniului patologiei mentale.

În adevăr, nu s'ar puté nici o dată spune prea mult despre însemnătatea facultăței de a vorbi ca parte integrantă a totalității armonice a facultăților intelectuale. Aici nu e vorba numai de faptul mecanic al vorbirei; vorba e, înainte de toate un mijloc de perfecționă cugetarea.—Ea nu e numai instrumentul principal al progresului, făcut de secolii de societățile civilizate; ea e marca esențială, chiar caracterul principal, al înțelegerii omenești.

Eată de ce acei atinși de „*afasie*“ *). fără a fi alienați, aparțin domeniului alienațiunii mentale. Dacă ei nu sunt nebuni, în înțelesul propriu și medico-legal al acestui cuvânt, totuși ei sunt un fel de ființi cu inteligența amputată, și din acest punct de vedere, ei merită totă atențiunea noastră. Însă înainte de a studii perturbațiunile facultăței de a vorbi, trebuie să atingem o cestiune mai înaltă și, dacă se pôte, mai întinsă.

Momentul principal în istoria afasiilor descoperirea celor doi Dax și a lui Broca, care descoperire, redusă la cea mai simplă espresiune, din punct de vedere clinic, pôte fi ast-fel formulată: *Afasia coincide tot de-a-una sau mai tot-de-a-una cu paralisia părței drepte a corpului*. Fără îndoială că Broca, preocupat de doctrina localizațiunilor cerebrale, a căutat, înainte de toate, un centru pentru facultatea de a vorbi, și acest centru l'a localizat în circumvoluțiunile, care azi pörtă numele său. Însă ceea ce nu trebuie uitat pentru un moment, e că circumvoluțiunile lui Broca sunt așezate în emisfera stângă. De aci decurge consecința, pe care nu o putem înlătura, că aceste două emisfere a crierului nu se bucură de tot aceleși facultăți și nu îndeplinesc tot

*).—Afasia e o bolă în care atinșii de dânsa perd facultatea de a vorbi, păstrând alt-fel forțele intelectuale și fără ca organele vorbirei se fie atinse de o normalitate. Ea se naște în urma unei stări bolnăviciose a unor circumvoluțiuni ale emisferei stângi, din care causă dispăre memoria pentru cuvinte.

acelăși funcțiuni. Acest mare cercetător s'a hotărît fără voea sa, de a formula o opinie paradoxă, adică diferită din cele existente până atunci, și care a rădicat în contra ideilor sale o opoziție violentă.—Însă, pornit pe această cale, el a mers hotărît înainte.—Spre a înțelega această opoziție nu trebuie uitat că nemuritorul Bichat, în opera sa „*Recherches sur la vie et la mort*” în care a stabilit distincțiunea dintre viața de relațiune și viața organică, a căutat să probeze că perfecta simetrie a organelor e o condițiune necesară pentru funcționarea netulburată a vieții animale, și întinde acest paralelism chiar la funcționarea facultăților cerebrale. Am vidê strâmb, zice el, dacă natura n'ar fi potrivit amândoi ochii noștri, am percepe și am judeca strâmb dacă emisferele crierului ar fi discordante; se știe că la autopsia lui Bichat, scisiunea între-emisferica s'a găsit dislocată și una dintre emisfere mai mare de cât ceialaltă —Acest fenomen anatomic, atât de contrar doctrinei lui Bichat ne dă ore-cum lămurire asupra superiorității lui intelectuale. El cugeta cu emisferul cel mai mare și trăia cu cel mic. Macar că ideea despre necesitatea simetriei, ca condițiune necesară a regulatei funcționări cerebrale a fost curând părăsită, totuși s'a crezut mult timp, că amândouă emisferele, precum și amândoi ochii, împlinesc tot aceiași funcțiune, și că se pot suplini mutualmente.

Se știe de altmintrelea că Flourens dădea tuturor regiunilor crierului tot acelăși funcțiuni, tot acelăși privilegii și tot același fel de activitate.—Ideea despre unitate în funcționarea crierului e atât de înrădăcinată, că am putut părăsi această idee numai cu încetul, cu greu și treptat.

Totuși ideea despre dualismul crierului a avut ante mergătorii săi, care, dacă n'au ajuns la pământul fâgă-

duinței, cel puțin au deschis calea ce conduce acolo.

Fără a înșira pe toți, nu se poate totuși trece sub tăcere lucrarea atât de însemnată a lui Wigan, intitulată „*Duality of man*“ adică „*Dualismul spiritului*“ În realitate autorul vroia să zică „*dualismul cerebral*“, însă n'a îndrăznit să desfășure acest titlu, căci scriea în 1848. și în Angliea. Pe atunci, și în această țară, cineva trebuia să fie spiritualist cu orî-ce preț, făcând toate eforturile posibile de a depărta de la sine numirea de materialist privită ca un fel de ocară. Timpurile s'au schimbat, azi contrariul există. Cestiune de modă!

Orî cât de contrar a fost autorului curentul timpului, Wigan totuși vorbește neîncetat de doue emisfere; el merge și mai departe, susținând, că a zice *crier* însemnă a comite o greșală nenorocită de vorbire și că am trebui să zicem *amândoi crieri*. El susținea neîncetat că amândouă emisferele lucrează neatârnat una de alta, și aduce exemple de dedublare, asemenea cu acele culese în timpurile mai recente de Dr. Luys, unul dintre amicii D-lui B. Ball. Dintre exemplele aduse de Dr. Luys și culese în teza D-rului Descourtis, următorul e cel mai însemnat. Un preot anglican a venit într'o zi la dânsul zicînd cam aceste cuvinte: *Domnule sunt un ticălos; m'am aruncat în speculațiunii mârșave, în care am compromis averea mea și a celor mai buni amici ai mei, remușcarea mă necăjește neîncetat, am pierdut liniștea, și amintirea culpabilității mele mă urmărește fără încetare.*—Totuși nimica din toate-aceste nu e real, sunt un preot cu moravuri bune și cu o purtare nebănuită; n'am speculat nici o-dată, nu datoresc nimica și nimăruî.—Vă rog scapați-mă de această șovăire care me desperază. Se pare că la acest om, amîndouă emisferele lucrau în mod contrar.

Desvîlind mai departe părerea sa, Wigan împrumută

de la Solly o observațiune foarte justă; se întâmplă zice el, cazuri de leziuni unilaterale ale crierului, în care inteligența rămâne neatinsă; nu ezistă însă nici un caz, în care fiind amândouă emisferele adînc atinse, facultățile intelectuale să nu fi fost mai mult sau mai puțin nimicite.“

Wigan a dezvoltat ast-fel cu multă logică, ideia care a inspirat lui Racine versul *«Je sens deux hommes en moi»*. (Simțesc două ființi în mine). Dedublarea persoanei care joacă un rol atât de însemnat în unele forme ale alienațiunii mentale, îi dă argumente de mare valoare. Însă el n'a cunoscut de ajuns diferența funcțiunilor, care deosebește crierul drept de cel stîng; și tocmai această deosebire e cea mai originală și cea mai științifică parte a doctrinei dualismului cerebral.

Chiar în specia umană, trăesc ființi pe care întâmplarea, de la nașterea lor, le-a alipit unade alta; acestea aū, până la un ore-care punct, un singur corp însă au douē capete cu inteligența și cu voința lor deosebită. Iată un subiect de mirare și de admirațiune pentru toți acei ce n'au cugetat în destul asupra mecanismului funcțiunilor intelectuale. Aci se va arăta un fenomen și mai uimitor: întrunirea a doi crieri independenți într'un singur cap și sub unul și același craniu. Suntem cu toții bicefali, avem adică doi crieri însărcinați cu funcțiuni diferite: emisferul stîng și emisferul drept. Mai întâi se va vorbi despre cel stîng.

* * *

Este un fapt de o mare importanță în istoria naturală, pe care îl putem pune alătura cu caracterele principale, care ne servesc pentru diferențierea speciilor. Înțelegem prin această, preponderența necontestată a părții drepte asupra celei stîngi, la toate rasele umane. A-

vënd în vedere influența emisferilor în cruciș, voim a înțelege prin acésta că majoritatea oamenilor sunt stângaci, când e vorba de crieri; ei lucréză mai mult pentru emisferul stâng. Brațul drept represintă forța, ghi-bacia sau, spre a ne esplica mai bine, inteligența în mișcări. Acéstă preponderență e atât de vădită în toate țările, în cât uneltele pentru feluritele profesii și meserii sunt întocmite pentru întrebuițarea cu mâna dréptă; ele au o întocmire anumită, bine cunoscută de meseriași.

În unele cazuri amândoué mânilé lucréză împreună, își dau ajutor, însă atunci mâna dréptă are rolul cel mai nobil, iar mâna stângă numai pe acel pe carel refuză mâna dréptă. Se știe de pildă că în muzica compusă pentru piano, efectele cele mai importante, acele care cer atât forța cât și mîdiositatea, rămân pe sarcina mânci drepte, pe când mâna stângă servește anume pentru acompaniament.

Nu toate națiunile cântă din piano, dar toate fac resbel. Ast-fel, la anticii și la rasele care au păstrat modul primitiv de a se lupta, mâna dréptă ține sabia sau aruncă sulița, pe când mâna stângă e încărcată cu scutul. Tactica anticilor destul de încurcată, a fost întemeiată pe acest fapt fundamental, și chiar tactica modernă însărcinează pe mâna dréptă cu rolul principal la mânuirea puștilor.

Nici nu este nevoie de a mai aminti că în pictură, scriere, cusut și în genere pe țărâmul artelor, mâna dréptă și-a însușit funcțiunile principale. Sunt, fără îndoială, și stângaci, însă ei nu sunt de cât dreptaci inverși. A proba preponderența emisferei stângi asupra celei drepte, nu e ținta acestei scrieri; noi avem scopul numai de a proba superioritatea uneia dintre jumătăți ale crierului. În genere, omul alege crierul stâng, și numai

în unele cazuri excepționale crierul drept; însă ceia ce ținem a constata înainte de toate e, *că omul nu e din felul lui ambidextru ca animalele, ci este esențialmente unilateral.*

Superstițiile antice par a adevăra această preferință instinctivă a speciei noastre. La Greci și la Romani, prevestirile întimplăte în partea dreaptă, precum sosirea paserilor în partea dreaptă, erau privite ca de bun augur, dacă din contra prevestirile se sevârșiau în partea stângă, erau socotite ca nefavorabile. Națiunile moderne s'au desbărat de superstițiile anticității; însă în mai multe limbi vorbite în Europa, ideile de dreptate de ortodoxie, de justiție se lăgă direct cu ideea despre preponderența mânei drepte, și acestei idei îi datorim existența celui mai înalt cuvânt în limba franceză și germană adică a cuvântului „*le droit*” „*Das Recht*” (în limba română „*Dreptul*”). Ast fel superioritatea mânei drepte, ivindu-se în toate actele omului, a pătruns și în domeniul moral, modificând vorba, după ce a perfecționat uneltele.

Faptul capital, care reesă din seria acestor observațiuni e, că omul, de câte ori săvârșește lucrări inteligente, lucrări gingașe, se servește cu crierul stâng; lucrările însă mai de rând, le săvârșește cu amândouă emisferile de o-dată. Dacă sunt indiviși care par a se abate de la această lege, acesta nu probază de cât că tirania educațiunii i-a plecat sub jug și ei sufer consecințele ei.

Esistă un óre-care număr de fapte autentice, din, care s'a constatat că emisferul drept înlocuește pe cel stâng, care, în primii ani ai dezvoltării sale, a suferit o atrofie patologică.

Unul din cele mai remarcabile fapte de felul acesta, este observațiunea făcută de Cruvelhier. La un om de

aprópe 40 de ani, care chiar în copilăria sa, suferia de o contracțiune a părții drepte, s'a găsit, făcându-se autopsie, emisferul stâng atrofiat, pe când cel-alt avea volumul și organizațiunea normală.

La acest om facultatea de a vorbi era neatinsă, de asemenea facultățile intelectuale și îndemnarea trebuincioasă pentru a face lucrări mecanice erau păstrate cu totul. El săvârșia dară cu emisferul drept toate funcțiunile care de ordinai sunt în sarcina crierului stâng.

Am puté aduce multe fapte de acest fel, raportate de profesorul Parrot, de Moreau de Tours. și cele mai recente observațiuni ale lui Schaeffer de Lorrach.

Observațiunile pe care le-am adus aci probéză, până la evidență, că cele doue emisfere au puțința de a se înlocui una pe alta, bine înțeles însă, cu condițiune, ca educațiunea și deprinderea crierului să fie începute într'o epocă în care evoluțiunea sa, ne fiind săvârșită, să fie cu puțință de a câștiga facultățile ce'i lipsesc. Mai târziu, când crierul e matur, când evoluțiunea e săvârșită și aplicările contractate e fôrte greu, aprópe cu neputință de a muta, de a transpune inteligența, și atuncea suplinirea se săvârșește numai șchiopătând.

În aceste cazurî fenomenele patoligice dau la lumina specialisațiunea uneia din douë emisfere, putem zice că dau la lumina adică superioritatea emisferului stâng, căci așa resultă din majoritatea imensă a faptelor.

În această privință există o mare deosebire între om și între ființele mai apropiete de dânsul.

Tóte animale sunt ambidextre, și această proprietate e una din condițiunile agilităței lor. O mătă se servește de partea sa dréaptă sau stângă pentru a sări, fugi și prinde, cu tot aceeași ghibăcie. Maimuța, cea mai ghibace ființă dintre animale, se servește de o potrivă de ale sale patru mânî, și de códa sa acățătóre. De aci re-

zultă o ușurință în mișcări, care o fac superioră tuturor animalelor, chiar paserilor, și toți naturaliștii sunt de acord a suține că în pădurile lor naturale, maimușile par mai de grabă să sboră de cât să sar de pe o crengă pe altă; și această superioritate fizică, atârnă însă de la echivalența părții drepte cu cea stângă.

Se știe că unii dintre observatorii, între cari și Vogel, pretind că unele maimușe se servesc mai cu seamă de partea lor dreaptă. Dacă acest fapt există, l'am privi ca un fenomen de tranzițiune, care ar confirma până la un oarecare punct, ceea ce susținem, căci oricând opinione și-ar forma cine-va despre originea omului, e neapărat că maimușile sunt pentru noi niște părinți săraci, de care trebuie să ne roșim câte o dată, de care însă n'avem voie să ne lepădam.

(Va urma).

Jurawski.

În județul Neamțu sunt o mulțime de avuții naturale; se lucrează multe industrii; se face mare comerț cu unile dintre articolele industriei, proprii unor localități, din acest județ; se află multe locuri istorice și monumente.

Treptat și după puțină vreme, revista „Asachi“ le va da la lumină prin publicitate în colónele sale.

Incepem astăzi cu industriile din Tg. Neamț, materie ce ni-o procură Dl. Institutóru N. Arbore.

Productele industriei din Tg. Neamțu și din localitățile megieșe

În oricând ce țară sau în oricând ce stat fie care comună ur-

bană sau rurală, produce ceva particular acelei comuni dar a cărei product satisface nevoia locuitorilor nu numai a acelei comuni dar și din alte sate și orașe, și contribuie în acelaș timp la creșterea venitului țerei și la înflorirea ei, fie în ramul industrial sau comercial.

Tîrgul Némțu se bucură de fericirea de a produce câte-va obiecte industriale, dintre care unele sunt propriu numai lui.

În acest tîrg se fabrică oleiul din sămânță de cânepă care se întrebuintază la mîncare și la pregătirea osebitelor văpșele. Asemenea fabricanții lui fac un mare negoț cu dinsul în orașele vecine. El se fabrică în chipul următor:

Sămânța de cânepă mai întăiu se pisază bine în niște gavane de lemn, prin mijlocul unor ciocane tot de lemn, construite întocmai ca ciocanele de la puiete de suman, cu deosebire numai că aceste sunt puse în mișcare cu piciorul; sămânța pisată se scote din piuă și se pune într'un ciur pentru a cerne sămânța pisată cum să cerne făina. Restul ce mai rămâne în ciur, ne fiind bine pisat se pune în piuă adouă oră, mai adăugînd un căuș de sămânță nepisată, după ce se pisază bine, iar să dă în ciur pentru a se cerne; cu restul din ciur se urmăzează tot ca cu cel întăiu, pâuă când se prepară ca 2 merțe de făină din această sămânță. Din această făină să iea câte 5 stambóle și se pune într'o covată, în care se mai tórna ca 5 ocă de apă ferbinte și apoi să frămîntă forțe bine timp de două ciasuri. După ce s'a frămîntat bine, să iea din acest aluat ca două căușe și se pune într'un ceau la foc; se întzelege că numărul căușelor variează după mărimea ceauului, fiind că de ordinar într'uu căuș nu încape de cât una sau mult două ocă de făină; făina de sămânța pusă în ceau se mestecă cu o lopățică de lemn până când se prăjește

forte bine; acésta porțiune bine prăjită se numește malaiu. Malaiul acesta să răstörnă din ceaun, se pune între două petici de lână curată și ast-fel învelit în acele petici să așază într'un gavan mic circular (o scobitură făcută într'un trunchiū mare de lemn), peste malaiu se pune un talger de lemn, care are forma unui cașcaval, deasupra peste talger se pune un *popa*, un metru, deasupra capului popei se pune o pană tot de lemn, ca un talger, iar deasupra penei apasă o grindă mare pusă în mișcare prin mijlocul unui șurub de lemn. Acest șurub, așezat la capătul grinzei, are la baza sa o masă mobilă pe care sunt așezați o mulțime de bolovanii foarte mari, a căror greutate face ca grinda se apese cu mai mare putere asupra capului superior a popei. Puterea cu care grinda apasă asupra popei este la 1800 ocă, greutatea grinzei fiind de 1000 ocă și a bolovanilor de 800 ocă, masa și cu bolovanii de pe ea se numește carul teascului. Malaiul din gavan fiind astfel apasat, lasă să se scurgă din el ca o ocă de oloiū, dacă este semânța bună, iar dacă nu, iese numai 3 litre 50 dramuri. După ce s'a stors oloiul în o cadă, prin o țavă așezată la baza gavanului, se învertește șurubul, grinda se rădică în sus, se scôte popa, să iea talgerul de lemn, în gavan nu găsește de cât un malaiu de semânță tare, și sec numit *trușnic*, care se usucă și se dă amestecat cu tărățe pentru hrana vitelor. Acésta operațiune se repețește de mai multe ori până când se mântuie tot aluatul din covată.

Teascuri de acestea în târgu Némțu sunt vr'o 12 și sunt toate proprietăți românești. Din acest târg se transportă oloiū în osebite localități așa încât se pôte afirma cu drept cuvînt că târgul Némțu face un mare comerț cu acest articol.

Să fabrică de la 30 50 mii ocă oleiu pe an, când

se întâmplă să fie sămânță multă să fabrică și peste 50 mii ocale. Din aceasta cantitate de oleiu, aproximativ 1000 oca să consumă în oraș și prin satele din apropiere iar restul se exportează în alte orașe

În târgul Nēmțu se pregătește pei pentru încălțăminte, pentru hamuri etc. Chipul cum se pregătesc peile pentru a ne pute servi cu ele este cel următoru:

Maî întâiu pelea când este crudă se îmoie în apă rece, unde stă 8 sau 10 zile, în urmă se scôte și se curăță de păr, se pune în alte varnițe unde se lasă 3 săptămâni, și după ce s'a împlinit acest interval, se scôte, se curăță bine de var, se subțiează unde este prea grosă, se lasă 8 zile și apoi se pune în dubeală de scôrță de molit, în care dubeală șede 6 sau 7 săptămâni. pe urmă se scôte se curăță de scôrță și după ce este bine curățită, se unge pe dos cu untură de pește, mestecată cu sēu, apoi se pune la uscat și se lasă 8 sau 10 zile. După ce pielea s'a uscat în deajuns se boiește și se prepară din ea ori iuft, ori piele cadrilată, ori piele blanc, din care se fac hamurile.

Cantitatea de pei ce se lucéză în Neamțu se urcă aproximativ la 2000 pei mari din care să face încălțări, hamuri, să îmbracă trăsuri etc. și la 10,000 meșini care servesc ca căptușeli la încălțări, preparându-se din jărci sau pei de oi. Din aceste, se expórtă la 1000 de pei mari și la 2000 meșini; iar restul rămâne în târg. Acéstă industrie este în mâna unui strein neamț, care scie fôrte bine acest meșteșug. iar românii puțin care se maî ocupă cu astă specialitate, nu știu să prepare, de cât meșini și un soi de iuft prost, fiind totodată lipsiți de mijlôce pentru a-și procura uneltele și materialurile necesare.

Pe lângă aceste obiecte industriale în Neamț se prepară săponul și iată cum:

Pentru a se prepara săponul *ordinar Gâlbiu*, se ferbe leșie, preparată din Natriu, această leșie se încăldește până la 20 grade, când leșia este ast-fel încălzită se pune în ea 100 oacă de seu și 80 oacă sacâz, acest amestic ferbe necontenit, și în timpul ferberii se tot törnă din când în când leșie și în tim de 6 sau 8 ceasuri săponul este gata. După acesta se scôte din cazan, se törnă în lăđi pentru a se răci și după ce s'a răcit se taie și se pune în calopuri de deosebite mărimii.

Tot ast-fel se prepară și *săponul marmuriu*, cu deosebire, că pe lângă cele ce se amestică în cel ordinar, *Talicum* un soiū de mineral prefăcut în lăina și *Vasser Glas*, un soiū de apă de steclă.

Cantitatea săponului ce se fabrică în Némțu, atinge suma de 10,000 ocale din care se expörtă în alte târguri mai mult de 5000, iar restul remâne pentru îndestularea târgului. Acăsta industrie este cu totul în mâna străinilor evrei, fiindcă până acum românii nu s'au indeletnicit cu această specie.

În Némțu și în locurile din apropiere se fabrică tot felul de obiecte de lut, a căror mecanism este cu totul simplu și cunoscut de ori cine. Asemenea prin mai multe sate apropiete cu osebite săpături frumoșe.

T. Némțu face un comerț întins cu brânzăturile sale, care se prepară de oeșii sau mocani, ce locuesc în mahalaua Tuțuenii și, fie care, după ce o prepară, o pun în beșici sau putini, și o transportă în deosebite locuri; brânzăturile de Némțu sunt foarte căutate, mai ales de popor; cu oleiū și brânză de Némț se face mare comerț prin vecinatate

În privirea brânzeturilor se pôte ști cu precisiune cantitatea ce se fabrică, fiind că cea mai mare parte din oeși fac brânză de munte, unde-și variéză oile, și o așeză în beșici sau burduji; din acea brânză foarte

puțină rămâne în târg, mai totă se exportă în alte părți a țerei, comerțul însă, de brânzături, cetățenii Némțeni îl fac pe o scară foarte întinsă; ei aduc multă brânză de la câmp, o bat în puțin și desfac în localitate peste 20,000 ocă pe an, osebit că mai exportă în Pétra și alte locuri la 30,000 ocale. Această industrie și acest negoț este aproape curat românesc.

În târgu Némțu pe lângă numeroasele mori purtate prin puterea apei, este și o fabrică sau o móră de aburi pentru măcinarea grâului, această móră este înzestrată cu un mecanism admirabil și produce cea mai bună făină, care se transportă în deosebite localități, așa în cât și acest articol a făcut ca comerțului târgului Némțu să aibă o scară mai întinsă de acțiune, Această este proprietatea D-lui Ión Theohari.

Móra D-lui Theohari macină la 170, merțe pe săptămână. Puterea cu care este mișcată este de 32 cai, 16 cai puterea mașinei cu vapor și 16 cai puterea apei.

DESPRE ȚESETORIE

Această ramură a industriei naționale ne înfățișază în localitatea noastră cele megieșe urbei Némțu o activitate vie din partea românelor, care activitate este în stăpânirea românilor; așa încât, putem afirma cu mândrie, că numai această ramură este cu totul scăpată de streinism, rămâne numai la noi ca această ramură a industriei naționale să fie încurajate prin facerea de haine din aceste manufacturi proprii industriei noastre.

În Târgul Némț și în comunele rurale megieșe se țese pânzături de in, cânepă, bunbac și burangic, un soi de matasă națională; asemenea se țesă șervete și prosope solide și frumoșe, lăvicere și scorturi foarte solide și frumoșe, țesute din lână bună cu deosebite desene pe ele, care se întrebuintează de cei ce țin la

industria țerei lor, în locul covorelor streine, care ne atrag vederea cu frumuseța și ne înșală cu soliditatea; asemenea se țesu țări și sumanî, lucruri care alcătuiesc înbrăcămintea țaranului, care pōrtă cu dragoste haina țesută și cusută de femea română.

Există în T. Nēmțu o mahala Țuțuenî, a căriea locuitorî se ocupă exclusiv numai cu sumănăria; când mergî pe la ei, vezi și pe copii și pe femei și pe barbați unii torcēnd cu furca, unii cu rōta și alții scărmanānd și țesānd, așa în cât fie care casă din acea mahala este un adevarat *atelier industrial*.

Locuitorii acestei mahalale sunt mai toți romāni din Ardēl, iar sumanele fabricate de ei se transportă în cele mai multe părți ale Romāniei

În Țuțuenî, să lucrēză la 150,000 ocale de lână, din care se fabrică la 214,285 coți sumanî, pe care 'i croesc și 'i fac straie. Sunt sumane de 5 coți, numite genunchiere, de 6 și cel mai mare de 7 coți, luānd măsura mijlocie de 5 coți; se fac la 35,714 sumane, din două case cel mult 1000 se desfăc în localitate, prisosul să exportă în osebitele locuri a țerei și chiar și peste frontieră.

Ca și orî cine-și iubește patria, simț mare nemulțemire, că un obiect sōrte însemnat al industriei naționale, care se țesea de romāncele de prin tōte satele, nu numai din imprijurimile Nēmțului, ci de prin tōte satele romāne, astă-zî a remas un obiect uitat și nu se mai țesă de cât de muntencile de prin creerii munților, care n'au incetat încă a purta straiul țesut de mânilor lor. Acel obiect este Catrușa, cu care țeranele romānce se imprejurau și care era țesută în dungî longitudinale de deosebite colorî și peste care se incingēu la mijloc cu o bată sau cingătōre, țesută tot de mâna lor. Cātă tristețā nu trebuie să aibă azi orî ce romān, când pri-

vește pe toate țerancile îmbrăcate cu fuste croite și cusute din materii străine: precum cituri și lânuri cele mai multe false și putrede, pe care dau o mulțime de bani și cărora le lipsește și tăria ce o avéu catrințele fabricate de ele.

Prin locurile megieșe Tîrgului Némțu se țeséu odată ștergare împodobite cu burangic și care venise și pentru cucóne obiecte de lux.

În zilele de târg privéi toate țerancile îmbracate cu catrințe și împodobite cu ștergare frumoșe, țesute de mâinile lor; acum în zilele de târg, nu ești în stare a cunóște fimeile de țară, de vreme ce toate sunt îmbracate cu fuste și rochiile de cituri și lânuri și imbrobodite cu barizuri, tulpane și șaluri, toate obiecte străine, țesute în atelierile industriei străine și de fie care se transportă din țară o mulțime de bani încasați de pe spetele țerânului muncitor.

Se vede că și țeranul nostru tinzind cătră frumos, gustul estetic al său îl face a prefera multe din țeseturile străine, câți-va capitaliști români ar putea face ca obiectele ce ne vin țesute din țerile străine să se fabrice și la noi, mai ales că materialul necesar nu ne lipsește.

În apropiere de târg Némț sunt două monastiri de maice: Agapia și Varaticu, care sunt niște adivarate ateliere industriale. În aceste două monastiri se țese șieacut de tot felul roș, alb și cenușiu, făcut din cea mai bună lână țigae, și țesută așa de fin în cât concurează și prin frumuseță și prin tărie cu cele mai bune structuri străine, fiind că cele străine mai toate sunt false adică amestecate cu bumbac, boite și arse. Fie care maică din aceste monastiri se ocupă cu facerea șieacului, de aceia trăesc mai bine de cât călugării, au locuinți mai bune și în casa fie căriea din ele domneș-

te o curăţanie exemplară, pentru că ele nu trăesc numai pe conta statului, adică nu voesc a se asemăna cu trântorii neproductivi, ci muncesc necontinit, prin care muncă nu numai că-şi inlesnesc lor mijlocele de traiu, dar şi contribuesc mult la întreţinerea industriei naţionale; fiind că şieacul fabricat de ele să transportă în cele mai multe locuri a României. Tot ele impletesc cei mai buni ciorapi (colţuni) din lână albă de ţigae, cu care fac un comerţ bun, de vreme ce sunt cu totul superiori celor ce ni se aduc din ţările străine, Fie care din cititori, care a avut ocasiune a merge prin monastiri, s'a putut convinge singur de activitatea lor şi de ocupaţiunea cu care ele se indeletnicesc, purtând totă haina de şieac, aşa în cât fiind că în orî ce monastire din ţeră şi călugării şi călugăriţele şi fac hainele din asemenea materie, se pare că şieacul este materia menită numai pentru imbracarea maicelor şi a călugărilor.

Asemenea în monastirile de maice să lucrăză muhaviul, o matasă foarte fină din care se fac cămilaucele: stergarul cu care să înbrobode maicele şi învălitura ce se vede la călugări şi arherei pusă peste potcap şi atârnând pe spate, tot din această materie arherei sau teţele bisericeşti, cu avere, îşi fac: rase, giubele, antereedulame; aci am ocasiunea a zice cu drept cuvînt că monastirele de maice au şi ele bunătăţile lor, adică produc ceva, pe când cele de călugări putem afirma cu drept cuvînt că nu produc nimica.

Cel mai mare institut iudustrial cu care se pôte lăuda întreg Judeţul Némţu şi întréga ţară română, este *Fabrica de postav a D-lui Colonel Eugeniu Alcaz*. Acest român, care pătruns până în suflet de lipsa simţită a ţerei de o fabrică, care se alimenteze ţara cu postavul tribuincios, a pus capitalul său în joc şi a

reușit; grație activității sale neobosite și concursului dat de guvern, se combate cu totul concurența străină, așa în cât astăzi tot postavul trebuincios pentru îmbrăcămintea armatei române, se fabrică în această fabrică și sumele colosale de bani ce să dădeau fabricilor străine, rămân acum în patria noastră.

Iată un român, care prin fapt a încercat nașterea unei ramure de industrie în țara noastră.

Iată un capital dat de sortă în mâna unei persoane care știe a'lu întrebuința, în ceea ce țara dorește.

Fabrica D-lui Colonel Alcaz, este situată spre ost de Târgul Nēmțu în satul Blebea, din comuna Petricani, la odistanță apröpe 2 kilometre. Inceputul acestei fabrice este datorit D-lui Mihail Cogălnicenu, cel întâiu care a simțit nevoea țării noastre de a ave o fabrică de postav. Lui dar îi este datorit multă recunoștință, că a pus baza acestui aședămind industrial, ținend'o mai mult timp în activitate, însă se înțelege pe o scară mai strânsă; din cauză, pöte, că n'avea indetule mijlöce pe timpul acela pentru a înzestra cu tot ce mecanica avea mai perfect, sau pöte din cauză că alte ocupațiuni naționale l'a făcut să nu pötă ține în de apröpe privire acest atelier industrial, sau pöte că concurența străină și indiferența guvernului de pe atunci, l'a făcut să pue din ce în ce mai puțin interes de ea, până ce la urmă a lasat'o cu totul în părăsire și neactivitate.

Temelia fabricei de postav este începută în anul 1853 Februar în 24; locul pe care e clădită este cumpărat de la M-rea Nēmțu. În timpul D-lui Cogălniceanu se adusesse un număr însemnat de oi Ispaniole, pe care le ținea la o moșie a sa de la Prut.

De îndată ce această fabrică a trecut în proprietatea D-lui Colonel Alcaz, clădirea s'a îmbunătățit și mași-

năriile ei s'au îmbunătățit ast-feliu, în cât nu este nimic nou și perfect în ramura mecanice, care să nu se găsească în această fabrică, căci pe când înainte de D-sa miclele mașinării, de care fabrica dispunea, se purtau toate de brațele ominești, astă-zî toate mașinările sunt puse în mișcare și purtate cu esactitate admirabilă prin forța a unei mașini de vapor, așa în cât brațele ominești sunt menite în ea mai mult pentru a observa și a dirija materialul pus în fabricarea mașinăriilor.

Pentru ca lâna să se facă postav bun, trebuie să trecă prin următoarele operațiuni:

Se alege lâna curat țigaie, după feliul de postav ce are a se prepara; se amestecă foarte bine lâna albă curată cu lâna de alta colóre naturală și după ce s'a amestecat foarte bine, se boește și se spală în apă caldă, fiind că boela este așa de bine preparată, că lâna ori cât de mult s'ar spela, boiala nu se sterge. După ce s'a spălat bine, se clătește cu apă rece, în niște coșuri de sârmă preperate anume pentru acest scop și care sunt așezate la un podet a unui mic riușor ce trece prin curtea fabricei. Când lâna este bine spălată, așa în cât nu curge din ea de cât apă curată, se uscă afară, dacă e cald, sau se uscă într'un loc anume destinat pentru acest scop, unde este un gratar pe care se pune lâna și peste care vine un curent de aer cald.

După ce lâna este spălată și bine uscată, apoi se pune în niște mașine numite *Scărmănători*, care sunt menite a scărmăna lâna adică a o bucăți bine, a o curăți de scai sau cornuți și a o aduce să fie bună de care.

Sunt trei scărmănători: Una curăță lâna de scai și de cornuți și alte ciulină ce ar fi într'insa, alta o rupe sau o bucățește bine

Când lâna se scote din scărmănătorca a doua se u-

dă cu apă și se tórână și puțin unt-de-lemn și sodă pentru că după ce va fi făcută caiere să nu se rupă firele la tors. Ast-feliu udată, se pune în scărmanătorea a 3-a care o scarmână fôrte bine și lin.

Lâna bine scărmanată este dusă la mașina de făcut caer.

După ce lâna este făcută caere; caerele sunt duse la alte mașini, unde se fac firele. Aceste fire se pun, tot prin mecanismul mașinelor, pe niște bețe, eare se duc la furci, unde firele se resucesc bine; firele care au a se întrebuița ca urzală, se torc mai subțiri, și a-cele care aș a servi ca bătătură se torc mai gróse. Sunt mai multe furci, cea mai mare are până la 400 fuse, se pórtă de un singur om, având în ajutor un copil care să prindă firele rupte. Fusele pline cu tort, cele care sunt pentru urzală se duce la urzoiu, unde se urzește cu mâna. După ce s'a urzit, apoi se invălește adică se așază tortul pe un val, care se duce la stativ; aici se trec firele prin ițe și prin spată, adică se neve-dește; după ce s'a ajuns aici, se pune țevile pline cu tort mai gros sau bătătură în suveică, suveica este purtată printre fire prin mijlocul mașinei, și firele sunt bătute prin mijlocul vatalelor purtate tot de mașine, așa încât putem zice cu drept cuvânt că aceste stativ-ve țes singure, singurele, având fie care stativă câte un om lângă ea, pentru a pune o nouă țevie cu tort în suveică, când s'a terminat cea întâi. Numărul stativelor în fabrica D lui Colonel Alcaz este de 26

Postavul țesut se duce la *Piuă*, de la piuă este dus la spălat, unde se spălă bine până când nu curge din elu de cât apă curată, sau apa în care se spală nu'și mai schimbă culórea.

În urmă postavul se duce la mașina de stors, după ce s'a stors bine, se pune la uscat la rampă, unu loc

anume preparat pentru acest scop, unde postavul stă foarte întins și în lungiș, și în curmeziș.

După ce postavul este bine uscat se duce la alta mașină cu sôrfeci, care îl curăță bine; apoi se duce la teasc sau la presă, unde se așază pale și se presază. Postavul ieșit din presă este gata și bun de întrebuințat.

Nu putem trece cu vedere să spunem că mai nimic nu se perde din resturile lânii; căci atât firele rupte, cât și alte resturi de la tors, scarmanat și țesut, se scarmană și se torc din nou pentru a se țese din acele resturi pături.

Fabrica D-lui Colonel fabrică pe an la 150,000 metri postav și la 10.000 pături.

Forța postavului fabricat este: în urzală sau în lungiș de la 53-57 kilograme; în bătătură sau în curmeziș este între 30 și 47 chg. Cum videm această escelentă fabrică da un postav pe cât de bun prin curăția materialului său, pe atât de însemnat și prin tăria și rezistența sa constatată prin *Dinamometru*.

Facă ceriul ca D-lu Colonel să trăească pentru a da finit și noiei fabrici ce înființază la Buhuș în condițiuni mai avantajoase și cu o mecanică mai înaltă.

N. Arbore. *Instițtoriu. Tg. Némț.*

FENOMENUL FOSFORESCENȚEI MARINE.

NOCTILUCELE.

Sub acest titlu 'mi propun a espune fenomenul cum se petrece în natură, și mă voiu încerca a da adevărata lui esplicațiune, arătând cauzele cari 'l produc, ear nu voiu întreprinde un tratat de anatomie, fiziologie ori biologie a noctilucelor.

Dacă am merge în timpul unei nopți de vară pe țărmul ori cărei mări sau ocean, și dacă apa ar fi naturalmente agitată, ori am agita-o noi asvârlind într'insa vre-un corp greu, nu vom întârzia a vedea producându-se, în punctele agitate, o lumină cu atât mai iutensă, cu cât agitațiunea va fi mai mare. Această producțiune luminoasă nu e alt ce-va de cât un fenomen de fosforescența, datorit, în cea mai mare parte a casurilor, unor animale mititele acuatice, cari s'au numit, din cauza aceasta, *Noctiluce* (de la *nox-noctis* și *lux lucis*). Specia acestor animale e cunoscută în zoologie sub numele de *Noctiluca miliaris*.

Fenomenul fosforescenței marine a fost observat de mult în diferite localități pe țărmii mărilor, dar adevărata lui esplicațiune a rămas un mister până în timpul moderni, când, discipulii științei, devotații studiilor și unor seriose investigațiuni, au reușit să pătrundă și acest mister până în cele mai mici amănunte a le lui. Intre alți naturaliști celebrii, cari au tratat despre noctiluce și fenomenul fosforescenței, ce ele produc, pot cita pe D.D. Ch. Robin, Buchs, Verhaege, Brihtwell, Huxley, Phipson, etc. După unii dintr'ansii în toate organismele cari se bucură de proprietatea de a degaja lumină ar fi unul și același principiu fotogenic, pe

are Dl. Phipson îl numește *noctilucina*. Acest principiu are proprietatea de a absorbi oxigenul la umezélă și a degaja acid carbonic, rămăuend, ast-fel, luminos în aerul umezedit, pe cât timp absorbă oxigen. D. Phipson a observat că proprietățile luminoase ale noctilucinei se măresc dacă o vom pune într'o atmosferă de oxigen pur sau într'un aer bogat în ozonă. Noctilucina se găsește în toate organismele și materiile fosforescente.

Dl. Ch Robin savantul observator frauces ne dovedește că dacă strivim între degete substanța noctilucelor, continuă să dea lumină la fie-care frecare; ceea ce se observă și la substanța Beroelor, și se mai întâmplă încă și cu putrigaiul de lemn precum și cu mucigaiul peștilor, devenit fosforescent prin alterațiunea cadaverică în stare de putrefacțiune. În toate cazurile producțiunea luminei e cu atât mai intensă cu cât și frecarea e mai mare. Proprietatea această luminosă o mai posedă și un alt-fel de animale, Acaletii. Este de remarcant, iusă, că descărcările luminoase sunt de o natură accidentală și involuntară.

Cele ce preced ne invederează că fosforescenița noctilucelor, a organismelor luminoase, și chiar a materiilor organice pe cale de putrefacțiune, nu sunt de cât rezultate ale oxidațiunei mărită prin frecări.

Ast-fel, dar, frecările activează intensitatea oxidațiunei substanței speciale, sau chiar sunt necesarii pentru a'î determina producțiunea. Deci dacă fosforescenița este întotdeauna consecința fenomenelor oxidațiunei, și dacă aceste fenomene sunt activate sau chiar determinate prin frecări, va fi ușor de înțeles, cum această lumină pôte fi câteodată produsă de unele animale vii. Se știe că respirațiunea nu este alt ceva de cât săvârșirea unor fenomene de oxidațiune; asemenea se mai știe că multe dintre animale, și în particular insectele, pot activa sau împuțina respirațiunea lor, introducend în organism o cantitate mai mare sau mai

mică de aer atmosferic. Insectele prin ajutorul mișcărilor de dilatațiunii și de contractiunii repezi ale abdomenului, pot activa intrarea aerului în trahee, și eșirea lui după ce a ocazionat oxidațiunea țesăturilor, oxidațiune care pôte fi însoțită și de o producțiune luminosă, dacă există în țesături noctilucina sau veri o altă substanță analogă, adică având proprietatea de a deveni fosforescentă oxidându-se.

Pentru ca să ne putem procura noctiluce, nu avem de cât să mergem pe țărm când marea va fi înflată, să așteptăm retragerea, și în apa ramasă prin escavațiunile de pe țărm vom puté găsi un numer considerabil de aceste animale. Pe timp furtunos, de ne vom duce la marginea mării, acolo unde vom observa reflectându-se o colóre roșietică, ne va fi destul a lua în pumni apă din mare, pentru ca să avem noctiluce cri cât vom voi.

Noctilucele trăiesc de obicei, la suprafața mării, și prezintă mișcări de balansare a corpului fôrte puțin apreciable. Când începe să plóc ele se afundă în apă.

Noctiluca miliaris e un animal mic, după cum 'l arată și numele; face parte în clasificățiunile moderne, din vasta clasă a infusoriilor flagelate, despărțimântul protozoarelor.

Forma noctilucelor miliare e aproape sferică și corpul lor e constituit, din acca materie gelantiuosă numită *protoplasma*, ce intră în constituțiunea corpurilor tutulor animalelor inferioare.

Protoplasma noctilucelor e transparentă, mai densă cătră regiunea centrală, unde se găsește nucleul și mai multe vacuole contractile. De giur impregiur corpul este acoperit de o membrană invălitoare, sub care se observă o rețea de vinișore foarte fine. Intr'un punct al corpului se află o depresiune în care membrana este intreruptă lăsând o deschizetură îngustă și lungă, care se pôte lărgi sau strimta, după trebuință, și care nu este alt ceva de cât gura animalului, în apropierea căreia se găesc două apendice, adică un flagelum și un tentacul de două sau de trei ori mai lung de cât flagelum prin ajutorul căroră animalul se nutrește și se mișcă.

Alimentele noctilucelor sunt sporiți unor plante inferioare marime din familia Algilor, cum de es: Diatomeele și Desmidiaceele, sau alte infusorii mai mici.

Gr. Sinescu

?. ?.

In veci tu nu mē vei iubi
Căci rece ești ca ghéța,
Cât lumea însă de-aș trăi
Ți-aș închina viața.

Eu te privesc cu ochi de foc,
Și inima îmi bate,
Dar tu, cu ochi fără de noroc
Te uiți și fugi departe.

Pe buza ta de trandafir,
Ah! Cum te-aș săruta!
Și părul tău cu môle fir
Ah! Cum l'aș desmerda!

Pe sinul meu, cu cât amor
Și patimi nu te-aș strânge!...
Dar nu'mi e dat nebunu'mi dor
Vr'o dată să'l pot stânge!...

Te las; și'n viața cât voiu fi,
Te voiu iubi, ingrătă...
Dar, cel puțin, mă vei iubi
Tu'n lumea ceia-l-altă?....

Ghindă

Am vrut în ochi-ți să citesc,
Și'n ochii tăi e scris,
Și negre urî ș'amor ceresc
Și Iad și Paradis . . .

Dar eu nu știu, și nici voiu ști
Pe cine tu iubești;
Dar știu, și'n ochi-ți pot ceti
C'adânc tu mă urăști.

P. V. C.

Domnului **Picq....**, cel cu Muzeul de curiosități din Zimbrul No. 41 de la 24 Februar 1884.

Serios domnule Picq?... V'ați hotărît, cu ori ce preș, să deveniți maestru de limbă și de gramatică? Dacă din întâmplare lucrul ar sta ast-fel, apoi sincer vă mărturisim că sunteți o *piesă*, pe cât de rară, pe atât și de minunată. Au fost, în adevăr, un mare hâtru cel ce v'au îndemnat să vă apucați de năsbătii, căci, pe cât se vede, gramatica și cunoștința limbii e pentru D-văstră o adevărată năsbătie. Și să nu credeți că glumim, căci, cu omenii *de curaj* ca D-văstră, nici nu trebuie să și pună cineva în minte să glumescă. Ast-fel veți ști că vă aflați în mare și neertată greșelă față cu Dochița; și știți pentru ce? Fînd că dacă vă veți duce la Tazlău, veți popăși la casa Dochiței și o veți întreba în politețul D-văstră limbagiu: a casă e *moșul Ion*? Frumôsa Dochiță, cu părul și genele cî pana corbului, cu ochii ca doi cărbuni aprinși și cu trupul ei, care se îmlădoe sub altiță și sub catrință, te va ruga să ridici piciorul puțin în sus și îți va cerceta talpa, spre a vidé, dacă vrabiaea pôte sau nu trece pe sub ea; (*) în caz afirmativ te va erta de această grosolană eróre de limbă populară și îți va spune pôte, că *tătucu-so* e sau nu e a casă. Voim a zice adică că în limba populară, în care scrie Dl. Alecsandrescu, articolul nu jöcă apröpe nici un rol; ast-fel cineva devine mai mult de cât ridicul, când susține, ca D-văstră, că trebuie a se zice *moșul Ion* în loc de *Moș*

(*)—Țăranii noștri au un semn distinctiv pentru covrigari, adică pentru acei ce sunt streini de limbă și obiceiurile lui; covrigarul are talpa piciorului scobită, și încă așa de tare în cât îi sböră vrabiaea pe sub picior; țăranul, din contra, are talpa nescobită, sau, mai bine zis, are talpă lată, de unde se și zice: *talpă lată*.

Ion; aeelaş lucru avem a zice şi pentru cele-l-alte cuvinte nearticulate, pe care D-văstră le treceţi între erori de limbă populară. Ş'apoi tot vre un hâtru bunde glume, v'au îndemnat să v' incurcaţi şi în personale apostrofe şi liniuţi, pe care aveţi aerul de a nu le înţelege de loc. Bietul profesor al marelui poet Gilbert se lăuda la totă lumea, ca el au făcut din toţi elevii lui nişte adevăraţi poeţi, afară de un ôre care Gilbert; par'că aud pe profesorul d-văstră de gramatică lăudându-se, ca pe nici un elev, din câţi au avut, nu i-au putut învăţa gramatica, afară de un ôre care Picq... Amândoi profesorii s'au înşelat, adică amândoi trebuiau să susţină tocmai contrariul; şi nici acesta nu'î o glumă; în adevăr cine v'au amăgit ca ş'î se scrie şî-î, că nu'î se scrie nu-î, că să'î se scrie să-şî etc. adică cu liniuţă şi nu cu apostrof? Se vede că D-văstră v' aflaţi într'o neturburată neştiinţă a formelor îmi îî, îşi, îîi, care, puse în urma cuvintelor finite cu o vocală, perd pe î iniţial, înlocuindu'l cu un apostrof? Se vede că D-văstră faceţi o completă deosebire între expresiunile: îmi e scris așa și așa mi e scris? Își dau și nu'î dau. îmi fac și nu'mî fac; Se vede că D-văstră credeți că alta jivină e îmi și alta mi, una îîi și alta îi? Se vede că D-văstre nu știți istoria lui i, care au cutrierat totă lumea cu căciula'n cap, și numai când au ajuns în țara grecă și-au scos-o? Ei bine îmi îîi, îîi, și îî sunt foarte obraznice față cu consoanele; ele nu au respect de cât numai pentru vocale; când una de acestea se află în fața lor, numai de cât îîi scot căciula, scot pe i, îl rădică în sus sub formă de apostrof și rămân sub forma prescurtată mî, îî, șî, î, adică cu capul gol. Se vede ca D-văstră nu faceți, sau pôte că nu știți să faceți deosebirea între mi tu și ca prefixe, când adică i fiind întreg se pôte pronunța și se unesc cu următorul cuvînt prin liniuță d. e. mi-ai dat, și-am făcut și-au ales etc și între mî tî și ca sufice, când adică, trebuind a fi terminate în i scurt, nu se pot pro-

nunța și trebuiesc deci considerate ca stând în construcție sub forma îmi, îți, își etc, din care î, fiind în urma unei vocale, se scôte și se inlocuește prin un apostrof? Se vede că D-văstre admiteți de buna ortografia gazetelor? Cel puțin dacă ați admite pe cea a României libere, care e cea mai corectă în acesta privință! În tot cazul, chiar adică dacă noi nu am ave dreptate, tot mai bine preferim a fi cu Eliade, Hăjdeu, Tocilescu în eróre, de cât cu D-văstră în adevér.

Apriposito: cine v'au amăgit, că *aș pute* se scrie *ași putea*, adică după cum îl scrieți D-văstră la rândul 21 din muzeul D-văstră de curiosități? Știți ce profundă și pacinică ignoranță, în ale gramaticiei, probéză acesta? ... Câtă nu vă puteți imagina! Ast-fel D-văstră sunteți cu totul strein de conjugarea ausiliarului aș, ai, ar, am, ați ar; mai mult încă: D-văstră nu știți de loc, că limba românescă are și ea o regulă de formare a timpurilor verbului; nu știți, de exemplu, cu optativul se forméză de la infinitivul scurt cu ausiliarul aș, ai ar, etc. și ca prin urmare acest mod al verbului de a II-a conjugare a *puté-ere* face tot-de-a-una *aș pute* și nu *ași putea*. Ast-fel fiind lucrul, care dintre noi are nevoie de a repetui clasa IV-a primară, noi orî D-văstră? Noi credem că pentru D-văstră și acesta chiar ar fi de prisos, căci dacă cineva nu învață de mic, apoi slabă nădejde e se învețe de mare! De alt-mintrele, Domnule Picq... vă rugăm să nu vă pichirisiți pentru lumina ce s'au aruncat asupra intunecósei D-văstre neștiinți, și să vă stăpâniți puțin din avânturile D-văstre gramaticale, limbistice și literare, căci se pare a nu fi chemat și prin urmare nici ales.

Plautius.

Aducem, din parte-ne, mulțemirile noastre, D-lui Em Halunga care a bine-voit a scôte pe spesele sale No. 3 al Revistei „Asachi”

REDACTIA

Din lipsă de spațiu, s'a suspendat publicarea în acest număr a nuvelei *Dochița și a Amintirilor din o Călătorie*.